

ALİ YAŞAR SARIBAY

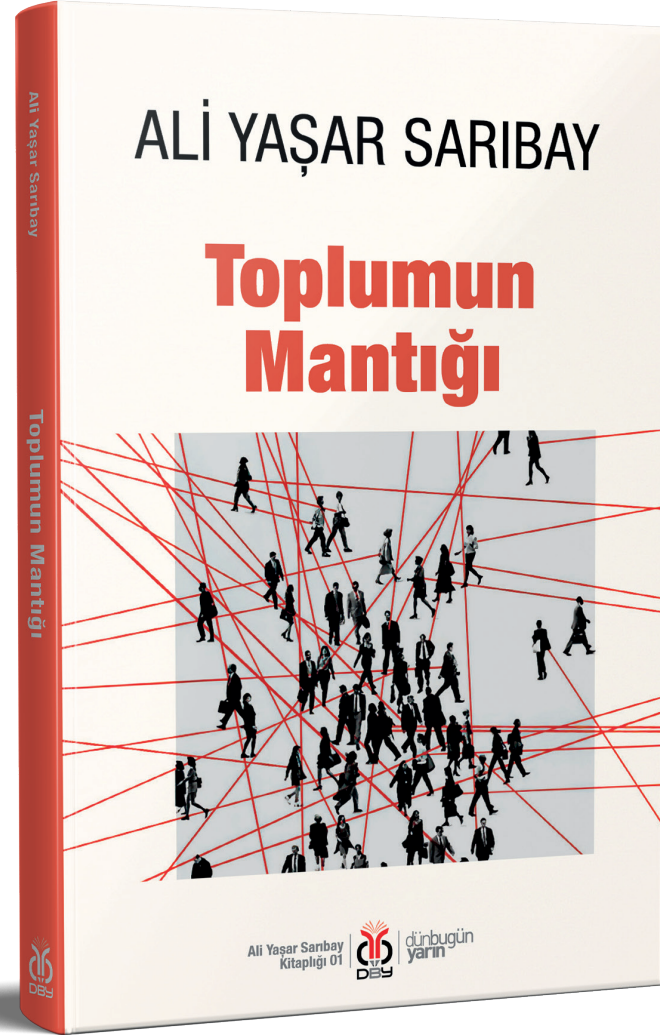
Toplumun Mantığı

Ali Yaşar Sarıbay
Kitaplığı 01

dünbugün
yarın

ALİ YAŞAR SARIBAY

Toplumun Mantığı

Bir Toplumlaşma Anlatısı

“dün”den öğrenerekle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ı aydınlatır.

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

Ali Yaşar Sarıbay
Kitaplığı 01

dünbugün
yarın

© 2020, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 125
Ali Yaşar Sarıbay Kitaplığı: 01

ISBN 978-625-7760-25-6
Sertifika No: 18188

Kitabın ilk baskısı: Bursa, 2006
DBY Yayınları'nda
Gözden Geçirilmiş İlaveli Son Baskı: İstanbul, 2020

Yazar:
Ali Yaşar Sarıbay

Dizi Editörü:
Nuh Muaz Kapan

Kitap Editörü:
Gülbeyaz Karakuş

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Optimum Basım San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 41707)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Sarıbay, Ali Yaşar

Toplumun Mantığı / Bir Toplumlaşma Anlatısı

/ Ali Yaşar Sarıbay

İstanbul : DBY Yayınları, 2020.

256 s. ; 13,5 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 125) ___ Dizin var

ISBN 978-625-7760-25-6

1- Sosyoloji 2- Toplumbilimi 3- Mantık 4- Epistemoloji

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Yeni Baskıyı Sunuş	9
Sunuş	21
Giriş	25
BİRİNCİ BÖLÜM	
MANTIK	33
İKİNCİ BÖLÜM	
METODOLOJİ	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
EPİSTEMOLOJİ: TÜMLEŞİMCİLİK	63
A. Toplumsal Görüngülerin İlişkiseliliği.....	66
B. İlişkilerin Tümleşimselliği ve Unsurları	71
1. Beden.....	79
2. Zihin.....	82
3. Tahayyül Kudreti.....	87

C. Tahayyül Kudretinin Toplum(sal)laşması.....	91
D. Anlatı Olarak Toplumsal Tahayyül.....	101
1. Hermenötik (Yorumsama) Zemini.....	101
2. Anlatı Çatısı.....	110
E. Toplumsal Tahayyülün Mantıksal Görüngüleri.....	121
1. Normlar.....	121
2. Kurumlar.....	130

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALTERNATİF SOSYOLOJİ İMKÂNI.....	139
Türkiye’de Sosyolojinin 100 Yılı.....	141
Toplumun Mantığının Arka Planı ve Perspektifi.....	157
Zanaat Olarak Sosyal Bilimcilik: Bazı Kişisel Gözlemler.....	172
Şerif Mardin Tarzı Sosyal Bilimcilik.....	187
Halil İnalçık’ın Tarihsel Sosyolojisi.....	194
İslâm Sosyolojisinin İmkânı Üzerine.....	203
Toplumlaşma, Toplumsal Tahayyül, Gelenek.....	217
Sinema Sosyolojisi: Zeki Demirkubuz Sineması Üzerine Bir Değerlendirme.....	232
Sonuç.....	237
Kaynakça.....	243
Dizin.....	253

Yeni Baskıyı Sunuş

Toplumun Mantığı, genişletilmiş şekliyle yeni bir yayınevi tarafından “Ali Yaşar Sarıbay Kitaplığı” serisinin ilk kitabı olarak yeni bir basımı idrak ediyor. Bir sosyoloji çalışması olarak *Toplumun Mantığı*’nın asıl amacı, alt başlığın da çağrıştırdığı gibi, bir toplumlaşma anlatısı olarak sosyolojinin aslı kavramı olan Toplum’u farklı bir perspektiften değerlendirmek, bu kavramın işaret ettiği toplumsal olguları, ilişkileri farklı bir yaklaşımla ele almaktır. Bu anlamda, söz konusu olan klasik bir sosyoloji kitabından ayrı bir formatta; münhasıran sosyoloji denen disiplinin ne şekilde kavranması gerektiğine dair bir perspektif önerisidir.

Bir kitap yazılıp bittikten sonra, üstelik basımının üzerinden nispeten uzun bir zaman geçmişse; şüphesiz, her yazar, “Şimdi yazsam nasıl yazardım?” sorusunu benim şimdi sorduğum gibi kendisine sormuştur. Bu soru, yazarı bambaşka bir kitap yazma riskini de kendiliğinden davet eder ki; bu uzun soluklu bir mesai sarf etmeyi zorunlu kılar. Benim bu bakımdan söz konusu riski, en azından şimdilik, göze alma cesaretim olmadığından; perspektifimi daha açık kılacağımı umdu-

ğum bazı metinler eklememin ve perspektifimin ayrılmaz parçası olan bazı kavramlar üzerinde kısaca da olsa durmamın anlayışla karşılanacağını umuyorum.

Açıklama getirmem gereken ilk husus kitabın alt başlığında kullanılan “Toplumlaşma” kavramı. Metin içinde de belirtilmişti; “Toplum”, Sosyoloji disiplininin aslî kavramı olmakla beraber, hâlâ üzerinde hemfikir olunacak bir tanımdan yoksundur (Elliott ve Turner, 2012; Sayer, 2017). Tabii, hemen belirtmek gerekirse, toplum üzerine konuşmak, araştırma yapmak, tarihsel olarak bakıldığında bu kavrama karşılık gelen hiçbir terim bulunmamış olmasına rağmen, Antik Yunan’da görüldüğü üzere, gene de mümkün olmuştur (Sayer, 2017: 15). Bu öncelikle, kitapta belirttiğim, esasında sosyolojinin “sosyal felsefe” olduğuna, çıkışının böyle bir tarihsel kökene sahip bulunduğuna dair saptamamı teyid edici niteliktedir. Nitekim Sayer (2017)’in kitabının da gösterdiği gibi, sosyolojinin ilgilendiği konuları klasik felsefe içerisinde görmek mümkündür. Dahası, bugün “Sosyal Felsefe” adı altında çıkan çalışmalara (Graham, 1995; Gaus, 1999) baktığımızda da bu gözlem doğrulanmaktadır. Günümüzde, Sosyoloji’yi Toplum Felsefesi’nden ayırt edici özellik, birincisinin normatif boyutunun ihmal edilir hâle gelmesi (metinde istisna olan düşünürlere değiniyorum), ikincisinin normatif olanı odağa almasıdır. İlk bakışta “olan” ile “olması gereken” arasındaki ayrımın tekabül ettiği sanılsa bile mesele bunun ötesine geçmektedir: Günümüz sosyolojisinin ampirik çalışmalar bilimi hâline gelmesi (Giddens, tam böyle söylemese de “sosyoloji” ile “sosyal teori” ayrımını son tahlilde bu eksene oturtmaktadır. Sarıbay, 2014:15). O kadar ki, sosyolojinin bu “malûliyeti”, son tahlilde sosyolojinin normatif bir temele oturtulması dü-

şüncesini daha da ileri götürerek, “moral bir felsefe” veya moral felsefenin sosyoloji olarak icra edilmesini iddia eden görüşleri tartışma gündemine oturtmuştur (Vandenberghe, 2017).

Sosyolojinin Auguste Comte’dan başlayarak pozitif bilimler gibi olma hevesine kapılması, en son geldiği noktada ampirik-teknolojik bir “bilim” hâline dönüşmesine yol açmıştır. Oysa sosyolojinin (Grekçe ve Latince bileşimi olan) anlamı, insanların arkadaş/dost oluşlarına dair “yarenlik” şeklinde sosyal bir beraberliğe atıfta bulunur. İnsanları bu tür bir beraberliğe iten pek çok neden düşünülebilir elbette, fakat pozitif bilim mantığıyla yaklaştığımızda bu nedenlerin baş sırasına (örneğin “çıkar” gibi) ampirik, gözle görülen, somut nedenleri yerleştirirsiniz. Kapitalizmin teorik babası Adam Smith bile söz konusu beraberlik için “çıkar”dan değil, “sempati”den, “tutku”lardan neden olarak bahsetmiştir (Smith, 2018). Bu noktadan hareketle, sosyolojinin, tâbiri caizse, toplumu dert edinen bir disiplin olması, onun felsefî ruhunu korumasıyla, dolayısıyla “normatif” olan boyutunu öne çıkarmaya davetle mümkün olacağı söylenebilir. Yalnız, hemen belirteyim ki, kitabın odağı, ilk bakışta öyle görünse bile, “Toplum nasıl mümkün olmaktadır?” sorusunun cevabı peşinde koşmak değildir. Bu, toplum kavramının tarihini yazmak olurdu. Bunun yerine, kitabın asıl meselesi, “Toplum nasıl mümkün olmaktadır?” sorusunun nasıl bir perspektife oturtursak, sosyolojinin çıkış kökenine dair bir hatırlatma yapmak; pozitif bilim olma hevesinin birçok malûl yanlarını taşıyan hususlara işaret etmek, sosyolojinin özüne geri dönmesi çağrısında bulunmaktır. Bu sebeple, önce “Toplum”u ikame edebilecek kavramlaştırmayla işe başlamak uygun olacaktır.

Sosyolojinin aslî kavramı olan **Toplum**'un esasen bir *idea* olduğu, bir fotoğraf olarak âni tasvire yönelik işlev gördüğünü söylemek gerekir. Oysa, *Toplumun Mantiğı*'nin perspektifi, **Toplumlaşma** kavramını toplumla ikame ederek; ân olarak dondurulmuş bir yapının farklı **pratik akıl yürütmeleri** yansıtan somut pratiklerden meydana gelen bir sürece dikkat çekmektedir. Bu anlamda **Toplumlaşma** (*Societalization*)'dan kastım, belli bir mekânda ve zamanda oluşan toplumsal ilişkilerin kurumsal bir çerçeveye oturtulmasına yönelik ucu açık (değişim içeren) karmaşık süreçler arasındaki etkileşimler bütünüdür (Bu tanımında Jessop, 2008:20-23'den esinlendim). Toplum dediğimizde bu bütünün dondurulmuş mekân ve zamanda bir fotoğrafı içerilir ve bu politik bir çerçeveleme ile aşkın *idea* hâline getirilen bir şeye atıfta bulunur. Toplumlaşma, binlerce fotoğrafın (ân'ın) birbirine eklenmesiyle (buna tarihsel süreç diyelim) ortaya çıkan bir filmidir. Filmi meydana getiren anlamların her birinin hikâyesi ayrıdır; fakat film, son tahlilde, o anlamların bir bütünsel anlatısıdır (hikâye edilmiştir) ve “son” olarak sunulan ise aslında yeni bir filmin “başlangıcı” olarak görülebilir. Bu anlatının “mantıksal” bir zeminde ilerliyor olması; her biri arkasında-örtük veya açık-bir ideanın bulunduğu pratik akıl yürütmelerin neticede olup bitenlerin ortak bir çerçeveye oturtulmasıyla ilgili çıkarımların ikna edici, fakat geçici tutarlılığıdır. Açıklayıcı bir örnek olarak kitaptaki “Valiz Olayı”nı burada hatırlatmam uygun olur: Yarıyıl tatilinde, o şehrin yabancıları olan, elinde valizle otobüs terminaline doğru yürüyen öğretmene doğru koşup; yardım etmek üzere elindeki valizi almaya yeltenen, ona “hayırlı yolculuklar” dileyen öğrencilerin, öğretmeninden “ne yolculuğu, valizimi tamire götürüyorsunuz” cevabını almaları... Bu örnekte, pratik akıl yürütmenin bütün

öncülleri (tatil, elinde valiz o şehrin yabancıları olan ve otobüs terminaline doğru yürüyen öğretmen) tastamam bir yolculuğa işaret ederken, yanlış bir çıkarımda bulunduğu görülmesi, “tastamam” çıkarımların bile geçici bir doğru şekilde oluşabileceğini bize göstermektedir. Bu, bir gerilim filminde bütün öncüllerin bir şahıs üzerinde yoğunlaşmış “katil bu!” dediğimiz çıkarımın, filmin sonunda katilin “umulmadık” bir kişi çıkmasına benzemektedir.

“Doğru” görünen öncüllerden “yanlış” bir çıkarımla karşılaşma sürprizinin sebebi, pratik akıl yürütmede özel/tekil olan ile özeli aşkın/tümel arasında bir ilişki olabileceği ihtimalinin ıskalanmasıdır. Daha kavramsal bir ifadeyle **tekil** ile **tümel** arasındaki ilişki kopukluğu veya tümelin tekile indirgenme hatasının meydana gelmesidir. “Valiz Olayı” örneğindeki gibi, öğrencilerin (özel hâl) tatilde olması, öğretmenin de (her ne kadar elindeki valiz, vs. öyle çağrışırsa da) mutlaka tatil yapacağına dair yorumun, dolayısıyla “özel” olanın dışında başka bir hâlin düşünülmemesidir. Bu noktada, yorumun (hermönetiğin) **pratik akıl**, yani pratik bilgi aracılığıyla *phronesis*'i şekillendiren bir hakikat bilgisi verdiği düşüncesini ileri süren Richard Bernstein'in (2009: 214) tersi yönde iddiada bulunmak mümkündür: Eğer **pratik**, “kendiliğinden davranmak ve dayanışma içinde eylemek” ise; “belirleyici bir durum olan” **dayanışma**, “sosyal aklın [pratik akıl diye okuyunuz-AYS] bütününe temelîye (Bernstein, 2009: 235), yorum buna istinaden ortaya çıkmaz mı? Yani, hakikati ortaya çıkaran yanıltıcı bir çıkarımı daha yanıltıcı yapabilecek olan yorum, pratik akıl yürütmeyi katmerli şekilde sakatlamaz mı? Bu bakımdan, yorum mu hakikati, hakikat mi yorumu önceler sorusu aslında bir açmazdır; çünkü pratik akıl yürütme bir hakikate varma

yoluysa, zaten içkin olarak bir yoruma dayanarak bu yolda ilerlenmektedir. O hâlde, bu bağlamda bizi asıl ilgilendiren, toplumsal ilişkilerin oluşturduğu pratiklerin mahiyetini; *mitos* hâline gelmiş bir *idea*'dan (burada Toplum) hareketle değil, *logos*'u (söz'ü, bir *akıl yürütmeyi*) esas alan, farklı idealar arasındaki çekişmeleri kendi içinde ortak bir çerçeveye nasıl oturulabileceğinin imkânını arayan belli bir düşünme biçiminin anlatısıdır. Yalnız, hemen belirtelim ki, toplulaşma süreci, *mitos*'tan ayrılarak, yeni bir *idea* oluşturmaya dayalı bir değişim sürecine girmiş olsa bile; bunun da ileride *mitos* hâline gelebilecek veya *mitoslaşmış* olana **uygun** yeni *idealar* oluşmasının potansiyel varlığı/varolma ihtimali unutulmamalıdır. Kitapta “Tahayyül Kudreti” kavramı bu sürecinin oluşumuna yönelik izah işlevi görmektedir.

Bir *idea*, esasen nesnellik içeren bir mahiyet arz eder, çünkü duyumsamadan ve onu düşünenden bağımsızdır (İşsevenler, 2015: 21). Bu anlamda, Toplum bir *idea* olarak alındığında; sadece kendisi bir nesne gibi değil, onu oluşturan insan failer de öyle görünür ve kabul edilir: Tahayyül kudreti ve yaratım gücünden yoksun, tümele tâbi varlıklar. Bu Platoncu bir bakışa uygundur: Mağaranın içinde kendilerine gösterilenlere sabitlenmiş, başka bir hâlini imkânını düşünemeyen insan failer: Mekâna ve zamana göre bir anlamlandırma yapabilme imkânının, tümelin dışına çıkmak gerektiğini uyarayan tahayyül kudretinin, mevcut sabiteleri aşma yetisinin körelmiş olması! Platoncu izah burada şöyle işler: “Bugün güzel dediğimiz şeyde yarın o güzellikten eser kalmayabilir fakat yarın da güzel şeyler olacaktır ve bugün birden fazla şeye güzel dememizi sağlayan dahası yarın da güzel şeylerin olmasını sağlayan bir şey olmalıdır. Platon buna güzelin kendisi, yani

güzellik ideası adını verir .” (İşsevenler, 2015: 28-29). Fakat şu önemli bir mesele değil midir: Platon, “güzel” ideasını hangi somut gerçeklikten hareketle ortaya atmıştır? Örneğin, Platon “iyi bir toplum” dediğinde, hangi “iyi olmayan bir toplum” gözleminden hareket etmiştir? Diyelim ki, “âdil bir toplum”dan bahsetmemiz, kendi zihnimizde tek başına oluşturduğumuz soyut bir “şey” midir, yoksa “âdil olmayan” bir toplumla karşılaşmamızdan/ gözlemimizden hareketle yaptığımız tasviri bir “şey” midir?

Burada sınırlarımızı aşan bir alana girmek, bizi bambaşka bir tartışmaya iter şüphesiz. Kısaca belirtmek gerekirse **epistemoloji-ontoloji** kutupları arasında hâlâ da tartışılan felsefi bir mesele önümüze gelir. Kitabımızda böyle zıtlaşmış bir ayrımın üstü örtük bir reddi söz konusudur ve bu çeşitli temaların işlenmesinde kendini hissettirmektedir. Çok özet söylemek gerekirse, bu kendini hissettirdiğini varsaydığım husus şudur: Pratik ve pratik akıl yürütme (ki belkemiği “önermeler mantığı”dır: Eğer bir kişi tatil olan bir zamanda, elinde valiz, otobüs terminaline doğru yürüyorsa; o kişi tatile çıkıyor.) ekseninde toplumsal ilişkilerin mahiyetini anlamaya çalışırken; her bir pratik ve pratik akıl yürütmenin dayandığı bir *idea* (toplum, iyi, kötü, âdil, âdil olmayan, vs.) vardır ve bunlar belli yorumlar eşliğinde mevcut ideaları pekiştirmek, değiştirmek, dönüştürmek yönünde ilerler. Neticede, değişimin vukuu söz konusu olduğunda yeni bir başlangıç teşkil edebilecek idealar sunarlar. Bu açıdan, bazı idealar bütününe oluşturduğu, tevarüs edilegelen gelenek olgusundan söz edilebileceği gibi; yeni başlangıçlar doğrultusunda icad edilmiş “gelenek”(ler) de ortaya çıkabilir. Hâl böyleyse, toplumsal pratiğin ortaya çıkardığı veya o pratikte gözlenen eksiklikler,

çelişkiler, toplumsal patolojiler tahayyül kudretinin uyararı olarak devreye girebilir; mevcut durumun yoruma dayalı alternatif tasviri gündeme gelebilir; ortak, fakat yaygınlık kazanmış bir çerçeveleme oluşabilir. Bu sebeptendir ki, toplumsallaşma normatif bir zeminde ilerleyebilir mevcut sabitelerin dışına yönelen bir hâl kazanır. Bu tanımımın, Alain Badiou'nun "Olay" kavramlaştırmasını çağrıştıran bir tınıya sahip olduğu söylenebilir: Mevcut durumun başka türlü de olabileceğine dair ihtimalleri içeren kopuş veya kırılma ânı. Her türlü düşüncenin bir pratik eylem olduğunu söyleyen Badiou; bir "olay"ın esasının özne için yeni bir var olma ve durumu, olaya uygun davranma tarzına yönelik "icat etme" olarak niteler (Badiou, 2013: 51). Cornelius Castoriadis'in kitapta açıklanan "Tahayyül Kudreti" yeni bir var olma durumunun müşevviki olduğu, Badiou'nun tanımını genişletici niteliktedir: Olmuş olan (toplumsal gerçeklik) ile oldurulan arasındaki açığı ve/ya paradoksu tahayyülî olarak kapatma. Toplumsallaşma ile anlatılmak istenenin de ontoloji-epistemoloji yumağı şeklinde böyle bir dinamik sürece karşılık geldiği vurgulanmalıdır.

Bu noktada "Valiz Olayı" örneğine bir daha dönelim. Toplumsal failer olarak "öğrenci", "öğretmen", "tatil", "yolcu", "yolculuk"... bunların hepsi idea kategorisine giren "şey"lerdir. Bunlar, her öğrencinin zihninde örtük şekilde mevcut olabilir. Öğrenciler ile öğretmenin somut bir karşılaşması söz konusudur ("ontoloji" diyebileceğimiz pratik). Öğrencilerin öğretmeni görür görmez onu yolcu etmeye yönelmelerini (pratik eylem) gerçekleştiren "öğretmene saygı", "sevgi", "yardım etme sorumluluğu", vs. de aslında birer idea değil midir? O hâlde, ontolojik bir durum, öğretmenle karşılaşma, epistemolojik (ideaların oluşturduğu zihinsel çerçeve veya gelenek)

olanla iç içe hareket ediyor diyebilir miyiz? "Evet" dememiz için örnek çok açık. Hâl böyleyse, bir olayın (ontolojik bir durumun) meydana gelmesi epistemolojiyi (ideaları) hareketlendiriyor; fakat söz konusu epistemoloji önsel olarak zihinde var olduğu için, ontolojik olarak kristalleşiyor (Elbette, öğretmene yardıma koşmamak da, hatta onu kasten görmezlikten gelmek de söz konusu olabilir; fakat gene de süreç tasvir ettiğim şekilde, negatif idealar ve negatif tutuma denk gelen ontoloji etkileşimi içinde vukû bulabilir).

Aristoteles, insanın politik bir hayvan (*politikon zoon*) olduğunu söylerken, onun iki ayırt edici (mümeyyiz) vasfı olduğunu vurgulamıştır: konuşma yetisi ve duyguların aktarımı (Aristoteles, 2000). Bu vasıflar toplum içinde insanın birtakım değerler, kurallar etrafında dönen **normatif** diyebileceğimiz davranış kalıplarını besleyen şeylerdir. Bunlar sadece neyin yararlı, neyin zararlı olduğuna değil, neyin âdil, neyin adaletsiz olduğuna dair de pratik akıl yürütmeye atıfta bulunur (Aristoteles, 1998). Hâl böyleyse, konuşma yetisi ve duyguların aktarımı, yani, son tahlilde, **iletişim** pratik aklın normatif zeminini oluşturur, diyebiliriz. Bu durum bağlamında ortaya çıkan önemli bir imkân vardır: Toplumsal ilişkilerde farklı idealar eşliğinde işleyen pratik akıl yürütmenin merkezine Habermasçı anlamda **iletişimsel akıl** yerleştirmek. Çünkü iletişimsel akıl, özne olarak ben-merkezci olmadan insanın çevresindeki insanlarla iletişim içinde, yani onlara konuşma yetisi ve duygu aktarımı üzerinden icra ettiği bir akıl yürütme ve bu doğrultuda eyleme geçme şeklidir (Habermas, 2019: 154-157). Bunun normatif boyutu, diğer insanlarla kurulan ilişkinin etik olmasıyla bağlantılıdır ki, Habermas buna **söylem etiği** der. Söylem etiği, insanlar arasındaki iletişimin, "ideal

konuşma” olarak ve özgürce vukû bulmasının konumlandırılmasını sağlayan normlar bütünüdür. Bu normlar, toplumsal pratik içinde birbirlerine muhatap olanların tümünün onayını sağlayan bir geçerlilik iddia etmelidir. Öte yandan, bir kişinin ilgili taleplerinin (interest) karşılanması için genel bir uyumdan ya da riayetken kaynaklanan muhtemel sonuç ve yan etkiler, geçerlilik kazanan normlar çerçevesinde zorlamasız bir biçimde herkes tarafından kabul edilebilmelidir. Habermas’a göre, böyle bir etik, belirli bir kültüre özgü olarak değil, bütün kültürler ve zamanlar için genelgeçer bir mahiyet arz eden evrenselliğe sahip olmalıdır (Habermas, 2020: 18-19). Bu sayededir ki, iletişimsel akıl, pratik akıl yürütmenin kalbi olarak farklı idealleri ortak bir genel çerçeveye dâhil etme işlevi görür. Bu noktada hemen ekleyelim ki, Habermas’ın iletişimsel aklın rehberliğinde vukû bulan iletişimsel eylemin, ideal, tahrif edilmemiş (undistorted) veya düzgün şekilde sorunsuz mahiyette olduğu söylenemez. Nitekim Axel Honneth, Habermas’ın bu doğrultudaki iddialarının, katı bir bilişsel (cognitive) temelde inşâ edildiğini söyleyerek itirazda bulunmuştur. Honneth iletişimsel eylemi, psikanalitik kuramlar aracılığıyla daha **pratik** bir mahiyete büründürdüğü **tanınma** (muhababımız tarafından saygı, sevgi görme ve kabul edilme) kavramıyla ikame eder; böylece, Habermas’taki aklî olanı bilinç-dışı unsurlarla, neticede “aklı olmayan” (irrasyonel) veya duyguyu öne çıkaran boyutlar katarak zenginleştirir. Bu açıdan Honneth, pratikte öznelaralarında vukû bulan ilişkinin asıl mahiyetinin tanınma uğruna yapılan bir mücadele olduğunu söyler ve “normatif içeriği zengin bir toplum teorisinin temellerini attığını” iddia eder (Honneth, 2016). Sosyolojinin de esasen tanınma uğruna mücadeleyi anlamada, anlamlandırmada ve

modern kapitalizmden kaynaklanan toplumsal patolojilerini saptamada; bunların normatif temellerini sorgulamada önemli bir konuma sahip olduğunu ekler (Petersen ve Willig, 2002).

Honneth için tanınma uğruna mücadele, son tahlilde, toplumdaki kaynakların dağıtımının ötesine geçen; söz konusu toplumsal patolojilerin uyardığı ahlâkî taleplerin dile getirilmesini esas alır. Nitekim Nancy Fraser’le girdiği tartışmada Honneth (Fraser ve Honneth, 2003), tanınmaya (reconition) temel moral bir kapsayıcılık yükleyerek, kaynakların yeniden dağıtımının (redistribution) tanınmanın türevi olduğunu vurgular (Fraser bunun tersini iddia etse de). Honneth’in toplumsal ilişkilere dair anlatısı, kitabımızın üzerine inşa edildiği zemini, dolayısıyla toplumlaşma olgusunu daha iyi yansıtan bir mahiyette olduğunu geçerken söylemeliyim.

O hâlde, toplumlaşmanın bir **anlatı** şeklinde sunulması da aslında pratik akıl yürütmenin kalbinde iletişimsel aklın olmasıyla alâkalı olduğu kadar; Honneth’in kattığı boyut sayesinde bilinçdışının devreye girmesiyle aklî olmayan, duyguyu öne çıkaran, rasyonel olanın sınırlarının ötesinde vukû bulması muhtemel insan eylemlerinin de toplumlaşmanın tamamlayıcı unsurları olduğu da dikkate alınmalıdır. Nitekim kitapta “**Tümleşimcilik**” (Integralism) olarak adlandırdığımız bakış çerçevesi bu hususa dikkat çekmeyi amaçlamıştır.

Anlatı meselesine dönersek... Aristoteles’in dediği gibi, insanın ayırt edici vasfı konuşma yetisi ve duyguları aktarma vasfı ise bizatihi bu vasfın insanın *kendi hayatını hikâye etmesini* esas aldığı söylenebilir. Bu anlamda insanoğlunun “Homo Narrans” olarak nitelenmesi isabetlidir (Gezgin, 2020). Hatta “Anlatı”nın bir metod olarak toplum ve birey arasındaki iliş-

kiyi anlamada ve açıklamada sosyolojide güçlü bir araç olarak işlev göreceğine dair bir anlayış yaygınlaşma eğilimindedir (Işık, 2015). Hemen belirtelim ki, iletişimsel akıl veya rasyonalite, insanın hikâyesine bilinç ve bilinçdışı arasında tutarlılık kazandıran mantıksal bir işlevi haiz olmakla yükümlüdür. Bu açıdan, sosyal bilimciler (sosyolog, politolog, tarihçi, vs.) arasında insan failinin kendi deneyimlediği toplumsal pratiğe dair anlatısını (hikâye edişini) hikâye eden kişiler olmaktadır (dil olarak matematiği, istatistiği, tabloları, şemaları kullansalar da...). Bu tür bir perspektifi metinde gösterebildiğimi sanıyorum. Toplumlaşma anlatısının ana konusunun (hikâyeyi oluşturan olayın) ise esasen kendimizi kendimize, başkalarına kabul ettirme, son tahlilde, moral talepler etkileşimi içinde herkesin tanınma uğruna verdiği mücadele olduğu söylenebilir.

Kitabın sonuna yeni eklenen metinler mantıksal bir sıralamaya tâbi tutuldu. Bu metinlerin ağırlık merkezi buraya kadar bahsedegeldiğim perspektifi çeşitli boyutlarıyla ayrıntılandırmak yanında, sosyoloji zanaatını icra ediş tarzına dikkat çekmektir. Gene de eksik kalan birçok husus var ama bir yerde de durmak lazım. En azından yeni bir başlangıç yapma enerjisi toplayana kadar...

Eksik kalmaması gereken en önemli husus, kitabın yeniden basılması için verilen manevi destek ve teşvikin belirtilmesi. Meslekdaş, izniyle evlâd-ı maneviye Dr. Gülbeyaz Karakuş kitabı benden daha çok önemseyerek çok büyük yardımlarda bulundu, minnettarım. *Dün Bugün Yarın* Yayınevi sorumlusu Nuh Muaz Kapan, beni duygulandıran bir nezaket ve ilgiyle “Ali Yaşar Sarıbay Kitaplığı” başlığı altında telif kitaplarımın basımına imkân tanıyan bir yaklaşımda bulundu. Bu samimi duyarlılığına müteşekkirim.

Kaynakça

- Addis, L. (1975): **The Logic of Society, A Philosophical Study**, Minneapolis.
- Albertsen, N. ve B. Diken (2003): “What is the Social?”, <http://www.comp.lancs.ac.Uk/Sociology/papers>.
- Agamben, G. (2004): **Auschwitz'den Artakalanlar**, Çev.: A. İ. Baş-gül, Ankara.
- Abdülaziz Bey (2002): **Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri**, İst-tanbul, 3.b.
- Adams, M.V. (1999): “The Archetypal School” P. Young-Eisendrath-T. Dawson (1999) içinde.
- Aktay, Y. (1999): **Türk Dininin Sosyolojik İmkânı**, İstanbul.
- Allen, P.J. (ed.) (1963): **Pitirim A.Sorokin in Review**, Durham.
- Arbib, M. A. (1985): **In Search of the Person**, Amherst.
- Archer, M. S. (1995): **Realist Social Theory**, Cambridge.
- Aristoteles (1998), **Nikomakhos'a Etik**, Çev. S.Babür, Ankara.
- Aristoteles (2000), **Politika**, Çev. M.Tunçay, İstanbul, 5.b.
- Aron, R. (2004): **Sosyolojik Düşüncenin Evreleri**, Çev.: K. Alemdar, Ankara.
- Asgari, A.M. (2004): “Islamic Studies and the Spirit of Max Weber” **Critique**, 13/3.
- Badiou, A. (2004): **Etik, Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme**, Çev., Tuncay Birkan, İstanbul.
- Bates, R.H. ve diğ. (1981): **Analytic Narratives**, New Jersey.

- Bauman, Z. (1998): **Sosyolojik Düşünmek**, Çev.: A. Yılmaz, İstanbul.
- Bauman, Z. (2005): **Bireyselleşmiş Toplum**, Çev.: Y. Alogan, İstanbul.
- Beardslee, W.A. (1989): “Comell West’s Postmodern Theology” D. R.Griffin ve diğ. (Eds.), **Varieties of Postmodern Theology**, New York.
- Becker, Howard S. (2014): **Mesleğin İncelikleri**, Türkçe söyleyenler: Levent Ünsaldı ve diğerleri, Ankara.
- Belge, Murat (2012): “Akademi İşletmesi”, *Taraf*, 25 Mart.
- Berkes, Niyazi (2003): **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, İstanbul, 4.b.
- Bernstein, Richard J. (2009), **Objektivizmin ve Rölativizmin Ötesi**, Çev., F.Yılmaz, İstanbul.
- Bhaskar, R. (1998): **The Possibility of Naturalism**, London, 3rd. Edition.
- Bicchieri, C. (2006): **The Grammar of Society**, Cambridge.
- Bleicher, J. (1987): **Contemporary Hermeneutics**, London, Rep-rint.
- Boratav, M. (2006): **Sakıncalı Doktor**, Ankara.
- Bottomore, T. (1984): **Sociology and Socialism**, Sussex.
- Bourdieu, P. Ve L.C.D. Wacquant (2003): **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, Çev.: N.Ökten, İstanbul.
- Brandom, R.B. (1994): **Making It Explicit**, Cambridge.
- Brandom, R.B. (2003): **Articulating Reasons**, Cambridge.
- Bunge, M. (1996): **Finding Philosophy in Social Science**, New Haven.
- Cangızbay, Kadir (1996): **Sosyolojiler Değil Sosyoloji**, Ankara.
- Castoriadis, C. (1993): **Dünyaya, İnsana ve Tabiata Dair**, Çev.: H.Tufan, İstanbul.
- Castoriadis, C. (1997a): **The Imaginary Institution of Society**, London.
- Castoriadis, C. (1997b): **World in Fragments**, Stanford.
- Castoriadis, C. (1999): “Radikal Tahayyül Gücü ve Toplumsal- Kurumlandırıcı Tahayyül” G. Robinson-J.Rundell -(1999) içinde.
- Charon, J. M. (1989): **Symbolic Interactionism**, Englewood Cliffs, 3rd. Edition.
- Cohen, J. (1980): “Rational Capitalism in Renaissance Italy” **American Journal of Sociology**, 85/6.
- Cohen, J. (2002): **Protestantism and Capitalism**, New York.
- Collins, R. (1987): **Weberian Sociological Theory**, Cambridge.

- Critchley, Simon (2011), “Düşünmenin Kurumsal Biçimi Nedir?”, *Baykuş*, 7.
- Çiğdem, A. (1992): **Akıl ve Toplumun Özgürleşimi**, Ankara.
- Çiğdem, A. (1997): **Bir İmkân Olarak Modernite**, İstanbul.
- Çiğdem, A. (2006): **Toplum: Kavram ve Gerçeklik**, İstanbul.
- Deflem, M. (1998): “The Boundaries of Abortion Law: System Theory from Parsons to Luhmann and Habermas”, **Social Forces**, 76/3.
- Dellaloğlu, Besim (2012), **Ahmet Hamdi Tanpınar: Modernleşmenin Zihniyet Dünyası**, İstanbul.
- Demir, Ö. ve diğ. (2004): “Anatolian Tigers or Islamic Capital: Prospects ana Challenges”, **Middle Eastern Studies**, 40/6.
- Dirlik, A. (1997): **The Postcolonial Aura**, Boulder.
- Divitçioğlu, Sencer (2012): **Sencer Divitçioğlu Anlatıyor**, Hazırlayanlar: İbrahim Ekinci-Hakan Gültaş, İstanbul.
- Durkheim, E. (1993): **Ethics and the Sociology of Morals**, New York.
- Durkheim, E. (2004): **Ahlâk Eğitimi**, Çev.: O. Adanır.
- Durkheim, E. (2006): **Sosyoloji Dersleri**, Çev.: A.Berktaş, İstanbul.
- Elliott, A., Bryan S. T. (2012), **On Society**, Cambridge Ester, J. (1978): **Logic ana Society**, New York.
- Ester, J. (1990): **Ulysses ana the Sirens**, Cambridge, Reprint.
- Ester, J. (1995): **The Cement of Society**, Cambridge, Reprint.
- Ester, J. (1999): **Nuts and Bolts**, Cambridge, Reprint.
- Ester, J. (1978): **Marx’ı Anlamak**, Çev.: S. Lim, Ankara.
- Ester, Jon (2000): “Rationality, Economy and Society, Turner (2000) içinde.
- Emirbayer, M. (1997): “Manifesto for a Relational Sociology” **American Journal of Sociology**, 103/2.
- ESI (2005): “Islamic Calvinists” European Stability Initiative, **esiweb.org**
- Ewick, P. ve S. Silbey (2003): “Narrating Social Structure: Stories of Resistance to Legal Authority”, **American Journal of Sociology**, 108/6.
- Fay, B. (2001): **Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi**, Çev.: I. Türkmen, İstanbul.

- Fink, B. (2019): **Lacan'da Aşk, 8. Seminer Aktarım Üzerine Bir İnceleme**, çev., Elif Okan Gezmiş, Zeynep Oğuz, İstanbul.
- Ford, J. B. (1963): "Sorokin as Philosopher", Allen (1963) içinde.
- Ford, J.B. ve diğ. (1996): **Sorokin and Civilizations**, NewBrunswick.
- Frampton, D. (2013): **Filmozofi, Sinemayı Yepyeni Bir Tarzda Anlamak İçin Manifesto**, çev. Cem Soydemir, İstanbul.
- Franco, P. (1990): **The Political Philosophy of Michael Oakeshott**, New Haven.
- Frisby, D. ve D. Sayer (1986): **Society**, London.
- Gaus, G. F. (1999), **Social Philosophy**, New York.
- Geertz, Clifford (2010) **Kültürlerin Yorumları**, Türkçesi Hakan Gür, Ankara.
- Genç, M. (2000): **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, İstanbul.
- Gerencser, S.A. (1995): "Voices in Conversation: Philosophy and Politics in the Work of Michael Oakeshott", **The Journal of Politics**, 57/3.
- Gezgin, İ. (2020), **Homo Narrans. İnsan Niçin Anlatır?**, İstanbul.
- Giddens, A. (1980): **Studies in Social and Political Theory**, London, Reprint
- Giddens, A. (1999): **Toplumun Kuruluşu**, Çev.: H. Özel, Ankara.
- Giddens, A. (2004): "Introduction": Weber (2004) içinde
- Goodchild, P. (2002): **Capitalism and Religion**, London.
- Graham, G. (1995), **Contemporary Social Philosophy**, Cambridge, reprint.
- Griffin, D. R. (1989): **God and Religion in the Postmodern World**, New York.
- Griffin, L. J. (1993): "Narrative-Event Structure Analysis, and Cau-sal Interpretation of Historical Sociology", **American J. of Sociology**, 98/5.
- Habermas, J. (1971): **Knowledge and Human Interest**, Boston.
- Habermas, J. (2001): **İletişimsel Eylem Kuramı**, Çev.: M.Tüzel, İstanbul.
- Habermas, J. (2019), **İletişimsel Eylem Kuramı**, Çev. M. Tüzel, İstanbul.
- Habermas, J. (2020), **Söylem Etiği**, Çev. S. Coşkun, İstanbul.
- Hamilton, A. (2000): "Max Weber's Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism" Turner (2000) içinde.

- Han, Byung-Chul (2017): **Şiddetin Topolojisi**, Çev. Dilek Zaptçioğlu, İstanbul.
- Hassan, Ümit (1997): **İbn Haldun'un Metodu ve Siyaset Teorisi**, Ankara.
- Hedström, P. ve R. Swedberg (1998): "Popper's Situational Analysis and Contem-porary Situation" **Philosophy of the Social Sciences**, 28/3.
- Hedström, P. (2005): **Dissecting the Social**, Cambridge.
- Hedström, P. ve R. Swedberg (2005): "Social Mechanisms: An Introductory Essay" P. Hedström- R. Swedberg (Eds.), **Social Mec-hanisms: An Analytical Approach to Social Theory**, Cambridge, Reprint.
- Hennen, P. (tarih yok): "The Narrative Turn in Sociology", (Conference Presentation, San Francisco, 1998)
- Hertzler, O. (1965): **A Sociology of Language**, Yer yok
- Hillman, J. (1992): **Re-Visioning Psychology**, New York.
- Ho, DY. F. (1998): "Interpersonal Relationships and Rela-tionsship Dominance" **Asian Journal of Social Psychology**, 1.
- Hobsbawm, E. (2003): **Sanayi ve İmparatorluk**, Çev.: A. Ersoy, Ankara, 2.b.
- Holquist, M. (1990): **Dialogism**, London.
- Huf, Toby E. (1999): "Introduction": Huff-Schluchter (1999) içinde.
- Huff, T. E. ve W. Schluchter [Eds.] (1999): **Max Weber and Islam**, New Brunswick.
- İbn Haldun (2005): **Mukaddime, 1-2**, Hazırlayan: S. Uludağ, İs-tanbul, 4.b.
- İşsevenler, O. V. (2015), **Platon'da Varlık ve Yasa**, İstanbul
- Jessop, B. (2008), **Devlet Teorisi**, Çev. A. Özcan, Ankara.
- Jung, C. G. (2003): **Dört Arketip**, Çev.: Z .A. Yılmaz, İstanbul.
- Kearney, R. (1998): **Poetics of Imagining**, Edinburgh, New edition.
- King, M.-C.Tomhill (2003): **Niklas Luhmann's Theory of Politics and Law**, New York.
- Koshul, B. B. (2005): **The Postmodern Significance of Max Weber's Legacy** New York.
- Kugler, P. (1999): **Psychic Imaging: A Bridge Between Subject and Object** P.Young- Eisendrath-T. Dawson (1999) içinde.
- Kuran, T. (2002) **İslam'ın Ekonomik Yüzleri**, Çev.: Y. Tezgiden, İstanbul.

- Lapidus, I. M. (1999): "The Institutionalization of Early Islamic Societies" Huff-Schluchter (1999) içinde.
- Le Bon, G. (2005): **Kitleler Psikolojisi**, Çev.: S. Demirkan, İstanbul.
- Lehmann, H. ve G. Roth [Eds.] (1995): **Weber's Protestant Ethic**, Cambridge.
- Leledakis, K. (2000): **Toplum ve Bilinç Dışı**, Çev.: A. Yılmaz, İstanbul.
- Levtzion, N. (1999): "Aspects of Islamization: Weber's Observations on Islam Reconsidered", Huff-Schluchter (1999) içinde.
- Lin, N. (2003): **Social Capital**, Cambridge, Reprint
- Luhmann, N. (1982): **The Differentiation of Society**, New York.
- Luhmann, N. (1985): **A Sociological Theory of Law**, London.
- Luhmann, N. (1989): **Ecological Communication**, Chicago.
- Luhmann, N. (1990a): **Essays on Self-Reference**, New York.
- Luhmann, N. (1990b): **Political Theory in the Welfare State**, New York.
- Luhmann, N. (1995): **Social Systems**, Stanford.
- MacIntyre, A. (2001): **Erdem Peşinde**, Çev.: M. Özcan, İstanbul.
- Magee, B. (1997): **The Philosophy of Schopenhauer**, Oxford, revised edition.
- Mahne, M. [Ed.] (2001): **Scientific Realism: Selected Essays of Mario Bunge**, New York.
- Mann, Michael (1983): "Foreword": Poggi (1983) içinde.
- Mardin, Ş. (1983): **Din ve İdeoloji**, İstanbul, 2.b.
- Mardin, Ş. (1998): "Max Weber Üzerine": Weber (1998) içinde.
- Marks, S. R. (1974): "Durkheim's Theory of Anomie" **American Journal of Sociology**, 80/2.
- Marshall, G. (1982): **In Search of the Spirit Of Capitalism**, New York.
- Maturana, H. ve F. Varela (1980): **Autopoiesis and Cognition**, London.
- McGuire, M. (1996): "Religion and the Healing the Mind/ Body/Self" **Social Compass**, 43/1.
- Mestrovic, S.G. (1988): **Emile Durkheim and the Reformation of Sociology** New Jersey.
- Mestrovic, S. G. (1991): **The Coming Fin de Siecle**, London.
- Miles, S. (2002): **Consumerism as a Way of Life**, London.
- Mills, C. W. (2000): **Toplumbilimsel Düşün**, Çev.: Ü. Oskay, İstanbul.

- Moeller, H. G. (2006): **Luhmann Explained**, Chicago.
- Moscovici, S. (1996): **The Invention of Society**, London.
- Mueller, G. H. (1989): **Sociology and Ontology**, New York.
- Murdoch, I. (1993): **Metaphysics as a Guide to Morals**, Harmondsworth
- Nisbett, R. E. ve D. Cohen (1996): **Culture of Honor**, Boulder.
- Nisbett, R.E. (2005): **Düşüncenin Coğrafyası**, Çev.: G. Ç. Güven, İstanbul.
- Oakeshott, M.(1981): **Rationalism in Politics**, London, Reprint.
- Oakeshott, M. (1994): **Experience and Its Modes**, Cambridge, Reprint.
- Okumuş, E. (2002): **Gösterişçi Dindarlık**, İstanbul.
- Ortaylı, İ. (2000): **Osmanlı Toplumunda Aile**, İstanbul.
- Ökçesiz, H. (1997): "Niklas Luhmann'ın Sistem Kuramında Adalet Kavramı" H. Ökçesiz (Haz.), **Çağdaş Hukuk Felsefesi ve Hukuk İncelemeleri** içinde, İstanbul.
- Özlem, D. (2004): **Mantık**, İstanbul, 7.b.
- Özlem, D. (2001): **Max Weber'de Bilim ve Sosyoloji**, İstanbul, 3.b.
- Palonen, K. (2003): **Quentin Skinner. History, Politics, Rhetoric**, London.
- Parsons, T. (1958): "Translator's Preface": Weber (1958) içinde.
- Patocka, J. (1998): **Body, Community, Language, World**, Chicago.
- Pearce, J. R. (1994): **Analytical Sociology**, London.
- Peters, F. E. (2004): **Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü**, Çev. ve Haz.: H. Hünler, İstanbul.
- Piaget, J. (1995): **Sociological Studies**, London.
- Poggi, G. (1983): **Calvinism and the Capitalist Spirit**, Amherst.
- Poggi, G. (2002): **Modern Devletin Gelişimi**, Çev.: Ş.Kut- B.Toprak, İstanbul.
- Popper, K.R. (1969): **The Poverty of Historicism**, London, reprint.
- Quine, W.V.O. (1980): **Elementary Logic**, London, revised edition
- Ray, L.-A. Sayer (1999): **Culture and Economy After the Cultural Turn**, London.
- Ricoeur, P. (1990): "Anlamli Eylemi Bir Metin Gibi Okumak" P. Rabinow-W. Sullivan (Derl.), **Toplum Bilim-lerinde Yorumcu Yaklaşım**, Çev.: T. Parla, İstanbul.

- Ricoeur, P. (1991): “The Human Experience of Time and Nar-rative” M. J. Waldes (Ed.), **A Ricoeur Reader**, New York içinde.
- Ringer, Fritz (2003): **Weber’in Metodolojisi**, Çev.: M. Küçük, Ankara.
- Ritzer, G. ve P. Gindoff (1992): Methodological Relationalism: Lessons for and from Social Psychology”, **Social Psy-chology Quarterly**, 55/2.
- Robinson, G. ve J. Rundell (1994): **Tahayyül Gücünü Yeniden Düşünmek**, Çev.: E. Başer, İstanbul.
- Rodinson, M. (2002): **İslam ve Kapitalizm**, Çev.: L. F. Topaçoğlu, İstanbul, 2.b.
- Sarıbay, Ali Yaşar (2014), **Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji**, Ankara.
- Sayar, A. G. (1986): **Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması**, İstanbul.
- Sayar, A.G. (1998): **Bir İktisatçının Entelektüel Portresi**: Sabri F. Ülgener, İstanbul.
- Sayar, A. G. (2001): **Osmanlıdan 21. Yüzyıla**, İstanbul.
- Sayer, A. (2000): **Method in Social Science**, London, Reprint.
- Sayer, D., D. Frisby, **Toplum**, Çev. B.Bekmen, İstanbul.
- Schatzki, T. R. (1996): **Social Practices**, Cambridge.
- Scheppele, K. L. (1994): “Legal Theory and Social Theory”, **Annual Review of Sociology**, Vol. 20.
- Schluchter, W. (1999): “Hindrances to Modernity: Max Weber on Islam” Duff-Schluchter (1999) içinde.
- Schluchter, W. (1999): **Max Weber and Islam**, New Brunswick.
- Schluchter, W. (2003): “The Sociology of Law as an Empirical Theory of Validity” **European Sociological Review**, 19/5.
- Searle, J. (2000): **Söz Edimleri**, Çev.: L. Aysever, Ankara.
- Searle, J. (2004): **Zihnin Yeniden Keşfi**, Çev.: M. Macit, İstanbul.
- Searle, J. (2005a): **Toplumsal Gerçekliğin İnşası**, Çev.: M. Macit, F. Özpilavcı İstanbul.
- Searle, J. (2005b): **Bilinç ve Dil**, Çev: M. Macit- F. Özpilavcı, İstanbul.
- Searle, J. (2006): **Zihin, Dil ve Toplum**, Çev.: A.Tural, İstanbul.
- Seidman, S. (1991): “The End of Sociological Theory: The Post-modern Hope” **Sociological Theory**, 9/2.
- Sennett, R. (1992): **Otorite**, Çev.: K. Durand, İstanbul.

- Sennett, R. (2002): **Karakter Aşımması**, Çev.: B. Yıldırım, İstanbul.
- Sennett, R. (2005): **Saygı**, Çev.: Ü. Bardak, İstanbul.
- Sennett R. (2009): **Zanaatkâr**, Çeviren: Melih Pekdemir, İstanbul.
- Sezer, B. (2005): “Tarihte Doğu- Batı Çatışması” **Semavi Eyice’ye Saygı** içinde, İstanbul.
- Simon, H.A. (1997): **Administrative Behavior**, New York, Fourth edition
- Simpson, J.H. (1993): “Religion and the Body”, W. H. Swatos, Jr. (Ed.), **A Future for Religion** içinde, London.
- Smith, D. E. (1998): “Bakhtin and the Dialogic of Sociology: An Investigation” M. M. Belliyi Gardiner (Eds.), **Bakhtin and Human Sciences** içinde, London.
- Smith, T. S. (1974): “Aestheticism and Social Structure: Style and Social Network in the Dandy Life”, **American Sociological Review**, 39/5.
- Smith, Adam (2018), **Ahlaki Duygular Kuramı**, Çev. D. Kızılay, İstanbul.
- Sombart, W. (1998): **Aşk, Lüks ve Kapitalizm**, Çev.: N. Aça, Ankara.
- Sombart, W. (2005): **Kapitalizm ve Yahudiler**, Çev.: S. Gürses, İstanbul.
- Somers, M. ve G. D. Gibson (1994): “Reclaiming the Epistemological ‘Other’: Narrative and the Social Construction of Identity” C. Calhoun (Ed.), **Social Theory and the Politics of Identity** içinde, London.
- Sorokin, P.A. (1946): **The Crisis of Our Age**, New York.
- Sorokin, P. A. (1998): **On the Practice of Sociology**, Chicago.
- Stinchcombe, A. (2003): “The Preconditions of World Capitalism: Weber Updated”, **The Journal of Political Philosophy**, 11/4.
- Swatos, W.H. (1995): “Islam and Capitalism: A Weberian Perspective on Reurgence”, R.H.Roberts (Ed.), **Religion and the Transformation of Capitalism** içinde, London.
- Swedberg, R. (1998): **Max Weber and the Idea of Economic Sociology**, Princeton.
- Swedberg, R. (2005): **The Max Weber Dictionary**, Stanford.
- Synott, A. (1993): **The Body Social**, London.
- Tawney, R. H. (1958): “Foreword”: Weber (1958) içinde.
- Tawney, R. H. (1962): **Religion and the Rise of Capitalism**, Gloucester.
- Taylor, C. (2004): **Modern Social Imaginaries**, Durham.

- Tumer, B. S. (1974): "İslam, Capitalism and the Weber Theses", **British Journal of Sociology**, 25/2.
- Tumer, B. S. (1991): "Recent Developments in the Theory of Body", M. Featherstone ve diğ. (Eds.), **The Body** içinde, London.
- Tumer, B. S. (1996): **The Body and Society**, London, 2nd edition.
- Tumer, B. S. (1997): **Max Weber ve İslam**, Çev.: Y. Aktay, Ankara, 2.b.
- Tumer, Stephen (2000): **Cambridge Companion to Weber**, Cambridge.
- Tuttle, H. N. (1996): **The Crowd is Untruth**, New York.
- Türkdoğan, O. (2005): **İslâm Değerler Sistemi ve Max Weber**, İstanbul.
- Ünsaldı, Levent -Ercan Geçgin (2013): **Sosyoloji Tarihi**, İstanbul, 2.baskı.
- Ülgener, S. F. (1981a): **İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası**, İstanbul.
- Ülgener, S. F. (1981b): **Zihniyet ve Din**, İstanbul.
- Vanderbenbergh, F. (1999): "The Real is Relational: An Epistemological Analysis of of Bourdieu's Generative Structure", **Sociological Theory**, 17/1.
- Veblen, T. ([1899]1979): **The Theory of Leisure Class**, Harmond-sworth.
- Wagner, P. (1996): **Modernliğin Sosyolojisi**, Çev.: M. Küçük, İstanbul.
- Walton, D.N. (1990): "What Is Reasoning? What Is an Argument?", **Journal of Philosophy**, 87/8.
- Vattimo, G. (2004): **Nihilism and Emancipation: Ethics, Politics and Law**, New York.
- Weber, Max (1958): **The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism**, New York.
- Weber, Max (1985): **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev.: Z. Aruoba,
- Weber, Max (1998): **Sosyoloji Yazıları**, Çev.: T.Parla, İstanbul, 2.b.
- Weber, Max (2004): **The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism**, London.
- Williams, Raymond (2005): **Anahtar Sözcükler**, Çeviren: Savaş Kılıç, İstanbul.
- Yücel, M. (2004): **Hukuk Sosyolojisi**, Ankara, 3.b.

Dizin

A

- Addis, Lard 22
- Ahmad, Akbar 209
- Aile kurumu 133
- akademik kısraklık 151
- akıl yürütme 13, 15, 17, 37, 39, 41, 42, 46, 75, 110
- Analitik Sosyoloji 237, 241
- Anlatı 19, 30, 101, 110, 116, 117, 118, 219, 237
- Anlatsal Gerçekçilik 118
- Antropoloji 80, 81, 194, 195
- antropolojik tarih 183, 199
- Arbib, Michael 39
- Archer, M.S. 59
- Arketip 95
- Arthur F. Bentley 67
- Asya Tipi Üretim Tarzı 167
- aşkın 12, 13, 71, 74, 75
- atomculuk 55
- Avrupalılaşmak 185
- Aydınlanma 28, 44, 104, 117

B

- Badiou, Alan 16, 234

- Bakhtin, Mikhael 238
- Barkan, Ömer Lütfü 181
- Başat Anlatılar 117
- Batu 124, 142, 144, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 156, 170, 173, 182, 189, 190, 191, 192, 195, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 225, 226, 227, 230
- Batılılar 124
- Bauman, Zygmunt 25, 29, 35, 36, 37, 242
- Becker, Howard S. 145, 173
- Bentley, F. 67, 68, 69
- Bergson, Henri 183
- Bhambra, Gurinder 150
- Bhaskar, Roy 59
- Bicchieri, C. 121, 122, 123, 124, 128
- Bilginin İslâmleştirilmesi 149, 204
- bilim 11, 22, 26, 39, 56, 57, 101, 102, 103, 146, 147, 150, 154, 156, 163, 167, 168, 170, 171, 174, 175, 178, 181, 183, 187, 188, 189, 191, 192, 194, 196, 208, 222
- bilim felsefesi 22

birey 19, 29, 55, 56, 57, 66, 70, 165
Bologna süreci 184
Bottomore, Tom 60
Bourdieu, Pierre 69, 151, 169, 183
Brandom, R.B. 41
Bunge, Mario 56
Bütüncülük 54, 55

C-Ç

Castoriadis, Cornelius 16, 25, 87,
88, 89, 90, 91, 92, 94, 98, 99, 117,
220, 221
Clastres, Pierre 194
Cohen, Gerald 60
Comte, Auguste 11
Critchley, Simon 185
Cumhuriyet 142, 202, 221
gelişmezlik 37

D

Deleuze, Gilles 151
Dellaoğlu, Besim F. 182
Demirkubuz, Zeki 232, 233, 234,
235, 236
Dewey, John 67, 68, 69, 159, 167
dil 91, 111, 133
din 92, 132, 149, 153, 158, 188,
204, 207, 214, 215
Divitçioğlu, Sencer 153, 167, 181,
182, 199, 206
Doğu 124, 182, 225, 226, 227
Doğulular 124
Dumezil, Georges 168, 199
Durkheim, Emile 25, 35, 60, 69,
79, 100, 144, 148, 164, 173, 184,
204, 235
Duyusal 73, 74

E

Einstein, Albert 155, 171

Eleştirel Sosyal Felsefe 165, 167
Elliott, Anthony 10
Elster, Jon 22, 38, 48, 60, 110, 125
epistemoloji 15, 16, 17, 35, 73, 195
Evrensel Arka Plan 95, 96, 105

F

Fay, Brian 25, 55, 118, 119
felsefe 10, 11, 36, 56, 154, 167,
170
felsefi antropoloji 233, 236
Foucault, Michel 151
Frampton, Daniel 232

G

Geertz, Clifford 190, 194
gelenek 15, 16, 44, 104, 111, 113,
125, 126, 132, 164, 222, 224, 225
Giddens, Anthony 10, 59, 159,
238
Goffman, Erving 35
Gökalp, Ziya 141, 142, 143, 144,
145, 150, 152, 172, 173, 206, 215
Graham, G. 10
Güngör, Erol 153

H

Habermas, Jürgen 17, 18, 43, 44,
101, 102, 103, 104, 164
Heidegger, Martin 80
Hermeñotik 101, 103
Hermeñotik sosyal bilim 101

I-İ

I. Meşrûtiyet 142
İbn Haldun 152, 206, 214, 215
İçtimai Araştırma Neden Yapıla-
mıyor? 145, 174
İlişkisel Metodoloji 66
insansızlaştırılmış 155, 171, 208

İslâm Sosyolojisi 148, 149, 203,
204, 208, 209, 210, 213, 214, 215

J

Jung, Carl Gustav 89

K

Kant, Immanuel 44
Kavramlar 183
Konfüçyanizm 149, 150, 205
Kosselleck, Reinhart 21
Kurum 130
Küçükömer, İdris 153, 206
Kültür 39, 42, 55, 66, 117, 124,
128, 137, 144, 149, 195, 197, 204

L

Lakatos, İmre 167
Le Bon, Gustave 108
Leledakis, K. 27, 28, 29, 90, 94
Linguafranca 185
Luhmann, Niklas 35, 56, 57, 58,
59, 65, 69, 143, 148, 158, 211

M

MacIntyre, Alasdair 110, 111
mantık 28, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 46, 48, 73, 77, 89, 90, 104,
117, 158, 218, 221, 242
mantıkötesi 73
Mardin, Şerif 150, 153, 187, 189,
191, 193, 206, 215
Marx, Karl 25, 35, 38, 60, 61, 69,
151, 164, 166, 167, 204
Maturana, Humberto 58
Meriç, Cemil 150, 153, 206
Merlau-Ponty, Maurice 80
Meşrûtiyet 142
Metodoloji 30, 51, 66
Metodolojik Bireycilik 54
Metodolojik Kolektivizm 55

Mills, Wright 198
Moscovici, S. 26

N

Nietzsche, Friedrich 80, 235
Nisbett, Richard E. 124, 225
niyetlilik 84, 85, 86, 88, 91, 97, 134
norm 105, 121, 122, 123, 125

O-Ö

Oakeshott, Michael 103, 104, 161
Ortaylı, İlber 132
Osmanlı Devleti 126, 132, 141,
152, 167, 182, 200, 201, 202, 206,
221
otorite 44, 107, 108, 133, 136, 194,
195
Oyun Teorisi 59, 60
özdeşlik 37

P

Parsons, Talcott 35, 57, 198
Patocka, Jan 79
Popper, Karl R. 111
pratik akıl yürütme 13, 15, 41
Pratik İstem 103
Prens Sabahaddin 146, 174
protestan ahlâkı ile kapitalizmin
ruhu 149

R

Rasyonalite 47, 59, 73, 237
rasyonel tercih teorisi 110
Ricoeur, Paul 107
Ruh 89

S-Ş

Sayer, Andrew 10, 36, 100
Searle, John 82, 83, 84, 85, 86,
91, 94, 95, 96, 97, 107, 111, 134,
135, 136

- Sennett, Richard 108, 112, 115, 177
 Shils, Edward 192
 sınırlandırılmış rasyonellik 47
 Simmel, Georg 25, 35, 69, 100, 164
 Simon, Herbert 47
 Sistemizm 56
 Sorokin, Pitirim A. 70
 Sosyal Sistemler 56, 57, 60, 158
 Sosyoloji 9, 10, 11, 20, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 49, 58, 60, 61, 79, 80, 99, 101, 110, 124, 145, 147, 152, 153, 154, 155, 157, 159, 162, 164, 168, 169, 170, 171, 175, 181, 189, 194, 195, 196, 197, 198, 201, 202, 206, 210, 213, 217, 218, 237
 sui generis 100
 Şeriati, Ali 148, 149, 203, 204
- T**
 tahayyül 14, 16, 25, 28, 37, 76, 77, 79, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 99, 106, 112, 113, 114, 116, 128, 162, 217, 220, 221, 222, 225, 241
 tahayyül kudreti 28, 79, 86, 87, 88, 89, 222
 Tahir, Kemal 153, 206
 Tanpınar, Ahmet Hamdi 180, 182
 Tarihsel perspektif 196
 Tarihsel sosyoloji 196, 197
 Taylor, Charles 25, 90
 teleolojik 46, 202
 Thucydides 110
 Tilly, Charles 162
 toplum 10, 11, 15, 17, 18, 19, 26, 28, 29, 30, 36, 37, 38, 43, 55, 56, 66, 69, 80, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 100, 103, 111, 112, 114, 115, 117, 135, 136, 142, 143, 158, 159, 165, 188, 194, 195, 196, 199, 200, 201, 208, 217, 219, 241
 Toplumbilim 30, 157, 158, 188
 toplumsal düzen 29
 toplumsal eylem 107
 toplumsal gerçeklik 72, 75, 156, 158, 170
 Toplum ve Bilim Dergisi 188
 Turner, Bryan S. 10, 80, 81
 Tümleşimselcilik 70, 72
 Türkiye’de Sosyoloji 144, 172
- Ü**
 üçüncü şıkkın olmazlığı 37
 Ülgener, Sabri F. 149, 181, 182, 205
 Ülken, H. Z. 145, 147, 174, 175
- V**
 Vandenberghe, Frédéric 11, 69
 Varela, Francisco 58
- W**
 Weber, Max 25, 35, 60, 100, 149, 164, 165, 169, 184, 191, 201, 205
 Williams, Raymond 186
- Y**
 Yapılaşma Teorisi 59
 Yapısalcılık 55
 yapısal-işlevsel 57
 Yerel Arka Plan 95, 96, 98, 105
 Yöntem 36, 167
- Z**
 zanaatkâr 176, 177, 186
 zihin 66, 76, 77, 79, 82, 85, 86, 87, 128

Toplumun Mantığı

Sosyolojinin aslı kavramı olan **Toplum**’un esasen bir idea olduğu, bir fotoğraf olarak âni tasvire yönelik işlev gördüğünü söylemek gerekir. Oysa *Toplumun Mantığı*’nın perspektifi, **Toplumlaşma** kavramını toplumla ikâme ederek; ân olarak dondurulmuş bir yapının farklı **pratik akıl yürütmeleri** yansıtan somut pratiklerden meydana gelen bir sürece dikkat çekmektir. Bu anlamda **Toplumlaşma** (*Societalization*)’dan kasıt, belli bir mekânda ve zamanda oluşan toplumsal ilişkilerin kurumsal bir çerçeveye oturtulmasına yönelik ucu açık (değişim içeren) karmaşık süreçler arasındaki etkileşimler bütünüdür. **Toplum** dediğimizde bu, bir bütünü dondurulmuş mekân ve zamanda bir fotoğrafı içerilmesine ve politik bir çerçeveleme ile aşkın idea hâline getirilmesine atıfta bulunur. Toplumlaşma ise, binlerce fotoğrafın (ânın) birbirine eklenmesiyle (buna tarihsel süreç diyelim) ortaya çıkan bir filmidir. Film meydana getiren anların her birinin hikâyesi ayrıdır. Fakat film, son tahlilde, o anların bir bütünsel anlatıdır (hikâye edilisidir) ve “son” olarak sunulan ise aslında yeni bir film “başlangıcı” olarak görülebilir. Bu anlatının “mantıksal” bir zeminde ilerliyor olması; her biri arkasında-örtük veya açık-bir ideanın bulunduğu pratik akıl yürütmeleri teşkil eder. Neticede olup bitenlerin ortak bir çerçeveye oturtulmasıyla ilgili ikna edilmiş çıkarımların geçici tutarlılığından meydana gelen bir zemin hâsıl olur.

Toplumun Mantığı, “bu geçici tutarlılık” bağlamında sosyolojiye başka bir perspektifle bakma girişimidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
 Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
 Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
 Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
 www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7760-25-6

 9 786257 760256